

بررسی ویژگی‌های اکوتوریسم همدان

دکتر شفیقه ناظری

عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرری

چکیده

استان همدان در حال حاضر با داشتن رتبه چهارم گردشگری و توریسم در ایران می‌تواند جایگاه مناسبی را برای بازدید هزاران گردشگر خارجی و داخلی داشته باشد. نگاهی به منابع موجود گردشگری در استان همدان حکایت از این مهم دارد که این ناحیه کانون گردشگری یا قطب توریستی است که به صورت یک مجموعه، جمیع عوامل جلب‌کننده را که ناشی از سلیقه‌ها و حالات روحی و روانی متفاوت گردشگران می‌باشد، دربردارد و تمام شهرستانهای استان هرکدام به فراخور دارای جاذبه‌های گردشگری با ارزشی هستند. به ویژه شهر همدان به عنوان پایتخت تاریخی تمدن ایران که جزء قدیمی‌ترین پایتخت‌های فلات ایران با اولین حکومت فراگیر شهرت جهانی یافته، مورد توجه برنامه‌ریزان صنعت گردشگری و توریسم در کشور گردیده است. لذا شهر همدان با توجه به تنوع بناهای تاریخی و یادمانهای بسیار کهن ایرانی و قدمت چندین هزار ساله و موقعیت اصیل و پایدار (به طوریکه هیچ شهری در جهان به قدمت و تاریخ شهر همدان پایدار نداشته است)، به عنوان یک شهر توریستی مهم، برقرار می‌باشد.

این منطقه با داشتن ارتفاعات الوند از پر جاذبه‌ترین مناطق اکوتوریسم و همچنین با داشتن آثار تاریخی و فرهنگی و سیاحتی از مناطق مهم توریسم ایران می‌باشد که سالانه افزون‌بر دو میلیون ایرانیگرد و جهانگرد خارجی را به خود جلب می‌کند. با این ویژگی همدان می‌تواند به عنوان یکی از مناطق ویژه گردشگری بسیار با ارزش معرفی گردد.

واژه‌های کلیدی: اکوتوریسم، همدان، الوند، علیصدر.

سطح ملی از نظر استانی هم مورد توجه قرار داد. احیاء، توسعه و رشد گردشگری در کشور با ایجاد رقابت کمک بسیار زیادی به اقتصاد کشور از نظر وابستگی به تولید تک محصولی خواهد نمود و برای رسیدن به این هدف شناسایی کامل و دقیق فضاهای توریستی و برنامه‌ریزی اندیشمند برای بهره‌گیری مفید از فضاهای جذاب توریستی غیر قابل اجتناب می‌باشد. توجه به تنوع اقلیمی ایران توانایی جذب توریست در فصول مختلف مهیاست و ویژه از نظر اکوتوریسم که هر منطقه‌ای ویژگی خاص خود را دارد. یکی از این مکانها منطقه همدان می‌باشد. به ویژه امروزه به علت زندگی ماشینی در شهرها علاقه شهرنندگان به بهره‌گیری از جاذبه‌های اکوتوریسم رو به افزایش می‌باشد که انگیزه بسیار خوبی برای سفرهای گردشگران می‌باشد.

بر اساس بررسی‌های آماری در سالهای اخیر شاهد افزایش توریسم در این استان بودیم اما سهم استان همدان بسیار بیشتر است. زیرا استانی که به عنوان پایتخت فرهنگ و تمدن اسلامی شناخته شده می‌بایست بحث توریسم را بسیار جدی بگیرد و نشان دهد که ریشه‌های عمیق در خاک خود دارد و همچنین بهره‌مند از جاذبه‌های طبیعی شامل مجموعه مظاهر و پدیده‌های طبیعی است که موجب توجه و جذب گردشگران داخلی و خارجی می‌شود. اقلیم، پوشش گیاهی، دره‌ها و دریاها و آبشارها، چشمه‌ها و تالاب‌ها، مرداب‌ها و چشمه‌های آب گرم از جمله آن پدیده‌های طبیعی می‌باشند. استفاده از جاذبه‌های طبیعی و موهبت‌های اقلیمی و بومی و خدادادی هر سرزمینی یکی از بهترین راهکارهای جذب توریست و گردشگر می‌باشد. با این که همدان از نظر اکوتوریسم بسیار غنی می‌باشد ولیکن تاکنون از صنعت اکوتوریسم آنچنان که باید و شاید بهره‌برداری شایانی نشده است. استقبال از طرح توسعه بخش گردشگری از نکات مهم گردشگری استان همدان می‌باشد.

مواد و روش‌ها

روش تحقیق، مجموعه‌ای از شیوه‌ها و تدابیری است که برای شناخت حقیقت و پرهیز از لغزش و خطا بکار برده می‌شود.

روند مطالعه و پژوهش در این تحقیق به شرح زیر است:

- ۱- بازدید میدانی از منطقه و مطالعه و بررسی پدیده‌ها
- ۲- جمع‌آوری اطلاعات لازم جهت هدف پژوهش.
- ۳- مطالعات کتابخانه‌ای
- ۴- تجزیه و تحلیل داده‌ها.

از نظر هدف این مطالعه یک تحقیق کاربردی و از جهت روش و ماهیت در

مقدمه

بررسی‌ها و مطالعات بعمل آمده نشان می‌دهد که گردشگری علاوه بر تقویت فرهنگی عامل بسیار مهمی در راستای پیشرفت اقتصادی و اجتماعی می‌باشد. صنعت گردشگری با مداخلاتی که در محیط انجام می‌دهد؛ هم بر فضای جغرافیای انسانی از قبیل شکل شهر، روستا، نشینی، الگوهای زندگی مردم، جغرافیای مهاجرت و... اثر می‌گذارد و هم با خلق میکرواقلیمها، برداشت از منابع آن و تغییر شکل ناهمواریهای زمین، بر ابعاد سه‌گانه جغرافیای طبیعی شامل آب و هواشناسی، هیدرولوژی و ژئومورفولوژی اثرگذار است. به عبارتی صنعت گردشگری می‌تواند به مراتب موجب بسط و گسترش و توسعه اشتغال و درآمدزایی شود. امروزه علم اقتصاد به توریسم مانند یک صنعت پویا نگاه می‌کند. در مباحث تئوریک علم اقتصاد توریسم را به عنوان ابزار توسعه تلقی می‌کنند، چراکه گردشگری این پتانسیل را دارد که پنج تا شش فرصت شغلی را ایجاد نماید. این پدیده بی‌آمدی چون جذب سرمایه برای کشورهای و شهرها دارد. در کشوری مانند ایران می‌توان جذب گردشگری را علاوه بر

زمره تحقیقات توصیفی است که به همین جهت در مطالعات به عمل آمده جاذبه‌های مهم اکوتوریستی مورد بررسی قرار گرفته و آنگاه تجزیه و تحلیل‌های مورد نیاز انجام پذیرفته است. در مورد جاذبه‌های گردشگری شهر همدان به علت اهمیت باستانی و ارزشمند بودن یادمانهای کهن تاریخی این شهر مطالعاتی صورت گرفته ولیکن به مقوله اکوتوریسم (به طور مستقل) که پدیده‌ای جدیدتر از توریسم می‌باشد، کمتر توجه شده است. با این حال بررسی پدیده‌های فیزیکی تحسین برانگیز و نقشه‌ها و عکس‌های جدید در این زمینه یک دید کلی و جامع از کانون‌های مهم اکوتوریستی در این شهرستان باستانی را مشخص می‌نماید که بهره‌برداری از آنها روزافزون می‌باشد.

موقعیت و وسعت همدان

شهرستان همدان یکی از شهرستانهای تابع استان همدان و مرکز سیاسی اداری این استان می‌باشد. این شهرستان در دامنه شمالی کوه الوند با وسعتی حدود ۴۱۱۸ کیلومتر مربع با شیب جنوبی شمالی در پای کوه الوند بین کوه و دشت گسترده شده است. شهرستان همدان از شمال به شهرستانهای رزن و کبودرآهنگ از جنوب به تویسرکان و ملایر و از شرق به استان مرکزی و از غرب به شهرستان بهار محدود می‌شود. این شهرستان دارای ارتفاعی حدود ۱۸۲۰ متر از سطح دریا می‌باشد. شهر همدان که بین طول جغرافیایی ۴۸ درجه و ۳۱ دقیقه شرقی و عرض جغرافیایی ۳۴ درجه و ۴۸ دقیقه واقع شده و دارای ارتفاع ۱۷۵۰ متر از سطح دریا می‌باشد، دارای فاصله زمینی ۳۳۸ کیلومتر تا تهران و ۱۹۰ کیلومتر تا کرمانشاه می‌باشد و ارتباط این شهر با سایر شهرها اکثراً از طریق جاده امکان‌پذیر می‌باشد.

در بین شهرهای استان، شهر همدان در دهه‌های اخیر تغییرات جمعیتی و به تبع آن توسعه فیزیکی بیشتری را داشته است. به موازات رشد جمعیت روستاها در سالهای اخیر و مهاجرت روزافزون روستاییان به شهرهای استان به ویژه شهر همدان (به علت مرکزیت سیاسی و اداری و خدماتی) بیشترین سهم را در این زمینه داشته است که همین عامل سبب توسعه فیزیکی این شهر گردیده، به طوری که از سال ۱۳۵۲ و تصویب اولین طرح جامع همدان و مشخص شدن محدوده ۲۵ ساله علیرغم این محدوده قانونی کوی‌های جدید درخواستی این شهر ایجاد شدند که به تدریج جزء بدنه اصلی شهر گردیده است و همچنین روستاهای همجوار به علت رشد شهر در طی سالهای بعد از انقلاب در مدت کوتاهی همگی در بافت اصلی شهر ادغام شدند.

اکوتوریسم

توریسم به معنی سیاحت در داخل یک کشور یا کشورهای خارجی است. در صنعت توریسم تنها شهر و آثار تاریخی مورد توجه قرار نمی‌گیرد، بلکه سواحل دریا و کوهستانهای زیبا و چشم‌اندازهای طبیعی از جاذبه‌های توریستی محسوب می‌شوند که امروزه اکوتوریسم نامیده می‌شود.

اکوتوریسم که اختصار واژه Ecological tourism است در ادبیات فارسی جهانگردی زیست محیطی (طبیعت گردی) نام گرفته است، این واژه اصطلاحی ترکیبی از انسان و طبیعت می‌باشد که ترکیب جدانشدنی از

یکدیگر ندارد. کمی جزئی جدانشدنی از این گردونه می‌باشد زیرا آدمی در طبیعت زندگی را آغاز می‌کند و به حیات خود ادامه می‌دهد و در پایان جزئی در طبیعت می‌شود (منبع ۳).

توجه نمودن به تمام پدیده‌ها اعم از جنگل‌های طبیعی، حیات وحش، رودخانه‌ها با نواحی پیرامون آنها، چشمه‌های آب گرم، آب سرد معدنی، آبشارها و نواحی بیلاقی، غارهای طبیعی با طبیعت سحرآمیز درون آنها و پوشش گیاهی نواحی کوهستانی، همگی بخشی از جهانگردی (توریسم) محسوب می‌شوند که بهره‌برداری از محوطه‌های جهانگردی و به ویژه مناطق بکر در گر و نظارت قانون‌مند و جدی می‌باشد.

گردشگری (جهانگردی / توریسم): سازمان بین‌المللی جهانگردی (W.T.O) وابسته به سازمان ملل متحد، گردشگری را گردش کوتاه یا بلندمدت به شرط بازگشت به محل سکونت اولیه خود تعریف کرده است.

موقعیت همدان و جاذبه‌های گردشگری همدان

جاذبه‌های گردشگری همدان: در مطالعه جاذبه‌های گردشگری همدان مانند تمام مطالعات مشابه با دو بخش متمایز و مشخص روبرو هستیم. جاذبه‌های طبیعی و زیست محیطی شامل: مناظر طبیعی و مناظر جالب و زیبای کوهستانی و مناطق کوهنوردی و چشمه‌های آب معدنی و تپه‌ها و دره‌ها و غار علیصدر. همچنین مطالعه توریسم تفریحی و توریسم ورزشی و توریسم درمانی که در ارتباط با پدیده‌های طبیعی می‌باشند تحت عنوان جاذبه‌های مهیا مورد توجه قرار می‌گیرند. شهر همدان از نظر جاذبه‌های طبیعی به ویژه کوهستان و دامنه‌های آن و رودخانه و آبشار و مناظر کوهستانی روستاهای کوهستانی و آب و هوای مطبوع در تابستان بیشترین جاذبه را برای گردشگری بوجود آورده است که مسافران زیادی جهت گذران اوقات فراغت در ایام نوروز به ویژه تابستان به این شهر سفر می‌کنند. اما جاذبه‌های مصنوع بشر و ساخته دست انسان شامل یادمانهای تاریخی و معماری و جاذبه‌های زیارتی و مذهبی که جاذبه‌های نامیها نامیده می‌شود؛ شامل اهداف مسافران، اهداف فرهنگی، تجاری، سیاسی و مذهبی که در جذب توریسم نقش مهمی دارند (منبع ۳). شهر همدان مملو از این گونه جاذبه‌ها می‌باشد که برای گردشگران در دسترس بوده و مورد بهره‌برداری قرار می‌گیرد. استان همدان به ویژه شهر همدان با داشتن ۱۸۵۰ اثر تاریخی - فرهنگی و چشم‌اندازهای بی‌نظیر طبیعی از پرجاذبه‌ترین مناطق تاریخی - فرهنگی و سیاحتی محسوب می‌شود و سالانه بیش از ۱/۵ میلیون نفر ایرانگرد و جهانگرد خارجی از آثار تاریخی و فرهنگی و چشم‌اندازهای بی‌نظیر و بدیع این شهر دیدن می‌کنند و به ویژه در فصول گرم که اغلب شهرهای ایران دارای درجه حرارت بالایی هستند آب و هوای مساعد، مهمترین عامل توسعه صنعت توریسم در این منطقه محسوب می‌شود و مسافرت‌های گروهی و دسته‌جمعی با شرایط آب و هوایی پیوند می‌خورد.

کوهستان الوند و قله‌ها و دشتک‌ها و دره‌های زیبای آن

رشته کوه الوند یکی از ویژگی‌های طبیعی و جذاب همدان می‌باشد که

در جنوب شهر همدان در شمال شهر تویسرکان و به عبارتی در حد طبیعی بین این دو شهر قرار گرفته است.

مرتفع ترین قله آن به نام الوند با ارتفاع ۳۵۷۴ متر از سطح دریا و جهت آن از شمال غربی به جنوب شرقی کشیده شده است. این کوهستان با داشتن دره‌های عمیق و سرسبز و چشمه‌سارها و چمنزارهای زیبا و قله‌های پربرف و پوشش گیاهی ویژه، مورد علاقه هزاران نفر از عاشقان به طبیعت می‌باشد. دست طبیعت، جاذبه‌های طبیعی و نمونه‌های زیبایی در این کوهستان آفریده است. یکی از مهم‌ترین قله‌های کوهستان الوند از شمال غربی به جنوبی شرقی، قله آلمافلاغ با ۲۹۹۷ متر ارتفاع در شمال غربی کوه الوند قرار دارد و در مجاورت روستاهای آختاچی و همه کسی واقع شده است. بهترین مسیر صعود به این قله از طریق روستای باباعلی است. (از طریق روستاهای تاج آباد و آختاچی نیز امکان پذیر است) این قله در فصل بهار بسیار زیباست و به علت صخره‌ای بودن می‌تواند مورد استفاده سنگ‌نوردان قرار گیرد. چشمه پرآب و خنکی به نام چهل چشمه در قله کرکسی، زیبایی طبیعی قلعه قزل ارسلان و بالاخره قله الوند که بلندترین قله این کوهستان بوده و رأس آن کمی هموار و مسطح است و در فاصله صخره بزرگ قله الوند و دیوار جنوبی آن که رو به تویسرکان است در ناحیه شکافی کوچک سنگ چین می‌باشد، از دشت‌های معروف رشته کوه الوند میدان میشان است که روزهای جمعه اغلب ورزشکاران و علاقمندان به طبیعت و کوهنوردی را پذیرا می‌باشد (منبع ۵ و ۱۰)

ویژگی روستاهای کوهستانی

در دامنه شمالی الوند دره‌های پرآبی مانند دره گنجنامه، دره عباس آباد، دره مرادبیک و دره حیدر قرار دارند. روستای حیدره در حاشیه غربی شهر همدان بین دره عباس آباد و دره وسیع و کم عمقی به نام فخرآباد قرار دارد که در ضلع شمالی میدان «میشان» بر فراز دره حیدره واقع شده است و از دره‌های خوش آب و هوا و با صفای شهر همدان محسوب می‌شود. مسیر دسترسی از طریق میدان مدرس به سمت دانشکده کشاورزی امکان پذیر است که در ادامه به دره حیدره می‌رسد و جاده آن آسفالت می‌باشد.

در ابتدای این دره و بر روی شیب دامنه غربی آن روستای حیدره قرار دارد که منظره پلکانی و تماشایی و زیبایی دارد.

دره حیدره دربرگیرنده روستای حیدره (پشت شهر) است که از باغات میوه و زمین‌های زراعتی پوشیده شده و انتهای این دره به دامنه‌ها و شیب‌های تند کوهستان الوند محدود می‌شود و بسیار باصفا و دارای چشم‌انداز زیبایی می‌باشد. انواع میوه و فرآورده‌های کشاورزی از محصولات باغات این ناحیه است. عسل روستای حیدره در شهر همدان دارای شهرت فراوان است و مورد استقبال گردشگران می‌باشد.

دره گنجنامه یکی از شناخته شده‌ترین و جذاب‌ترین نقاط اطراف همدان می‌باشد. راه آسفالت گنجنامه در طول این دره قرار دارد و وجود باغات فراوان انواع میوه و قلمستانهای صنوبر در دو سوی دره در نهایت زیبایی برای هر بیننده آرام‌بخش می‌باشد و ویلاها و بناهای زیبا در این

ناحیه احداث گردیده است. وجود امکانات مناسب از آن جمله رستورانهای متعدد برای صرف غذا و استراحت گردشگران و مناظر طبیعی زیبا و هوای سالم و لطیف و آب گوارای این پدیده طبیعی سبب شده که در تابستان عده زیادی گردشگر و در زمستان گردشگران ورزشی را به سوی خود جلب نماید. گفتنی است که آبشار زیبای گنجنامه که در نزدیکی شهر همدان قرار دارد یکی از تفریح‌گاههای در دسترس و زیبای شهر همدان می‌باشد که وجود کتیبه‌های معروف گنجنامه در نزدیکی این آبشار بر جذابیت این پدیده طبیعی افزوده است. وجود چشمه‌ها و نهرهای خروشان منطقه کوهستان الوند با هوای سالم و قله‌های برف‌گیر آن ویژگی اکوتوریستی همدان را نیز افزایش داده و در تمام فصول برای گردشگر جذابیت خاصی دارد.

دره مراد بیک یکی از نقاط دیدنی و بسیار زیبای همدان به شمار می‌رود که روستایی به همین نام در این دره باصفا و پرتراوت واقع شده و چشمه قاضی آب مصرفی این روستای زیبای همدان را تأمین می‌کند. موقعیت مناسب و اقلیم مساعد سبب شده که باغات متعدد میوه این ناحیه را پوشش دهد. محصولات این باغات دارای شهرت ویژه‌ای می‌باشند و همچنین وجود ویژگی‌های مساعد ذکر شده، سبب گردیده که در تمام فصول به ویژه در فصل تابستان و پاییز تعداد زیادی از ساکنین شهر و سایر نقاط استان و کشور برای گردش به این روستا رفت و آمد نمایند.

مناطق حفاظت شده: منطقه حفاظت شده به محدوده‌ای از منابع طبیعی کشور اعم از جنگل و مرتع و دشت آب و کوهستان اتلاق می‌شود که از لحاظ ضرورت حفظ و تکثیر نسل جانوران وحشی یا حفظ و احیای رستنی‌ها و وضع طبیعی آن دارای اهمیت خاصی بوده و تحت حفاظت قرار گیرد. در منطقه الوند همدان روستای حیدره از گونه‌های گیاهی خاصی پوشیده شده و به همین دلیل منطقه‌ای حفاظت شده می‌باشد و همچنین در این منطقه انجیرداری به دو شکل مکانیکی و بیولوژیکی انجام می‌شود.

جاذبه‌های طبیعی و زیست محیطی یا اکوتوریسم

موقعیت غار علیصدر: این غار در اعماق تپه‌ای کم ارتفاع در روستای علیصدر در ۷۵ کیلومتری شمال غربی شهر همدان در ارتفاع ۱۹۰۰ متر از سطح دریا قرار گرفته است. این غار یکی از عجایب طبیعی جهان و نمونه نادری از غارهای آبی قابل قایقرانی می‌باشد و از بسیاری جهات به ویژه به علت وجود گذرگاههای ممتد کوهی و دریاچه‌های وسیع قابل دسترسی یکی از شگفت‌انگیزترین و بی‌نظیرترین پدیده‌های طبیعی ایران و جهان و پدیده‌ای منحصر به فرد از نوع خود می‌باشد که فقط معدودی از غارهای جهان مثل غار مولیس در فرانسه و غارهای شوالیه و بوکان در استرالیا این چنین زیبایی‌های خیره‌کننده‌ای دارند. به عبارتی میلیونها سال قلم صانع جهان خلقت به حکاکی و نقش آفرینی این شاهکار شگفت‌انگیز مشغول بوده است.

ساختار کلی این غار شکل گرفته از سنگ‌های زیبای منطقه می‌باشد و در فضای داخلی غار کربنات‌هایی با شکل گل کلمی و همچنین ستونهای استلاگنیت و استلاگمیت به طور بسیار اعجاب‌انگیزی سقف غار را که در بعضی قسمت‌ها تا حدود ۱۰ متر از سطح آب ارتفاع دارد، زینت بخشیده‌اند.

داخل فضای غار بسیار وسیع و حجم آن بالغ بر چندین هزار متر مکعب می‌باشد. غار علیصدر از دریاچه‌ای بسیار زیبا تشکیل شده که دارای آب زلال و بی‌رنگ و بو می‌باشد به طوریکه تا چندمتری عمق آب با نور کم کاملاً مشهود می‌باشد. پهنای غار ۱/۵ تا ۶۰ متر و ارتفاع غار از سطح آب ۱۵ متر است و از طول غار اطلاعات دقیقی موجود نیست. (منبع ۱۱) چون به علت کشفیات جدید طول غار در حال افزایش می‌باشد و نسبت به گذشته مسیر طولانی‌تری را امروزه نشان می‌دهد به طوری که در برخی از معابر غار ۱۰ الی ۱۱ کیلومتر پیشروی شده است ولی هنوز تمام کانال‌ها و شبکه‌های ارتباطی غار کشف نشده‌اند.

در حال حاضر پس از طی مسیری توسط قایقرانی، غارنوردی در قسمت خشکی غار آغاز می‌شود و گردشگران پس از طی مسافتی نسبتاً طولانی مجدداً با قایق ادامه مسیر می‌دهند. تاکنون ۱۴ کیلومتر از معابر غار کشف شده ولی تنها ۴ کیلومتر از معابر که با پروژکتور نورپردازی شده‌اند، مورد بازدید قرار می‌گیرند. در مجموع بازدید از محوطه وسیع قندیل‌ها، قندیل بزرگ جزایر سوم و چهارم قایقرانی، غارنوردی و گذر از پیچ و خم گذرگاه‌های آبی و دالان‌هایی با سقف بلورین به بیننده می‌بازراند که این اثر حقیقتاً یکی از شاهکارهای جهان آفرینش است و هیچ وصفی توان توصیف این همه شکوه و زیبایی را ندارد. آب دریاچه غار از چشمه‌های زیرزمینی و نیز ریزش مداوم آب از دیوار و سقف غار تأمین می‌شود که منشأ آنها به طور کلی از محل ریزش‌های جوی است. آب غار توسط رشته‌های مختلفی مثل چشمه شور به خارج غار هدایت می‌شود، لذا سطح آب در طی فصول و سالهای مختلف به استثنای مواقع کم آبی یکنواخت است. ولی در مواقع کم آبی دارای نوساناتی بوده و آثار آن بر روی دیواره غار به خوبی مشهود است. سطح آب در هنگام پر بارانی تا نیم متر بالا می‌آید و عموماً دارای نوسان است. فضای داخلی غار از تالابهای بزرگ و کوچک متعددی که توسط دالانها و دهلیزهای مشبک به هم دیگر وصل شده‌اند، تشکیل یافته است که به وسیله چراغهای درون غار قابل رؤیت می‌باشد.

درجه حرارت آب غار در زمستان گرم و در تابستان خنک می‌باشد که این یکی از امتیازات این غار برای گردشگران تابستانی می‌باشد. هوای غار عاری از هرگونه گردوغبار و آلودگی میکروبی است.

در همدان به دلیل وجود آب و هوای نسبتاً مناسب و همچنین خاک مساعد جهت زراعت گیاهان و نباتات، پوشش گیاهی فراوانی یافت می‌شود. برای مطالعه بهتر پوشش گیاهی، منطقه را به پوشش گیاهی بومی کوهستانها و تپه‌ها، گیاهان فلاتها و گیاهان دشتها می‌توان تقسیم نمود.

گیاهان بومی کوهستان و تپه‌ها؛ در این دو پدیده که دارای مقداری خاک هستند انواع گیاهان استپی خاص مناطق کوهستانی مانند گون که گیاهی است بوته‌ای و خاردار و صمغی به نام کتیرا از آن بدست می‌آید و محصول این گیاه در صنایع چسب و نساجی مورد نیاز می‌باشد و گیاهان چمنی مرتعی در نواحی مساعد کوهستان چشم‌انداز سرسبز و زیبایی را ارائه می‌دهد.

گیاهان فلاتها؛ در فلاتها گیاهان خاص این ناحیه مانند خارشتر، شیرین بیان، تلخه بیان، کنگر صحرائی، شقایق وحشی، خارزرد و اسفند به طور طبیعی

می‌روید که مورد استفاده طبی و غذایی و مصرفی دارد. (منبع ۱۲)
گیاهان دشت‌های دامنه‌ای؛ در این دشتهای دامنه‌ای و رسوبی گیاهان بومی طبی مانند شیرین بیان و بومادران، شقایق وحشی و گیاهان دشتهای سیلابی که دارای آب زیرزمینی بالا هستند، گیاهان چمنی و همچنین در بعضی قسمتها، گیاهان باتلاقی مشاهده می‌شود. آنچه که منظره زیبا و قابل تحسین به پوشش گیاهی طبیعی کوهستان الوند می‌دهد، این است که از آغاز فصل بهار با گرم شدن هوا و بالا رفتن درجه حرارت و ذوب شدن برفها به تدریج گل‌های طبیعی کوهستان الوند (گل سفید و زیبایی به نام گل یخ) آنگاه انواع لاله‌ها سر از خاک بیرون می‌آورند و کوهستان را رنگ آمیزی می‌نمایند.

قابل ذکر است که گیاهان خوراکی و طبی مانند آزرده به مقدار فراوانی می‌روید و نوعی اشتغال برای روستاییان و کوچ‌نشینان به همراه دارد. (منبع ۱۲)

جاذبه‌های ورزشی

ورزش اسکی: در زمینه جاذبه‌های ورزشی در ارتباط با اکوتوریسم وجود کوهستان نقش اول را دارد، لذا وجود پربرتک کوهستان الوند در جنوب شهر همدان از دهه‌های گذشته سبب شده که به فکر ایجاد ورزشهای کوهستانی مانند اسکی در این شهر باشند. از طرف دیگر اقلیم سرد زمستان همدان و وجود برف فراوان به ویژه در ماههای دی، بهمن، اسفند، فروردین، برنامه‌ریزی و استفاده از ورزش اسکی را میسر ساخته است.

ساخت اولین پیست اسکی شهر همدان در سال ۱۳۵۴ درانتهای چهارباغ ارم جنب پیست اسب سواری آغاز گردید ولی به دلیل بارش برف کم مورد بهره‌برداری قرار نگرفت و پس از تجدیدنظر در این زمینه پیست اسکی جدید شهر همدان از سال ۱۳۶۴ توسط هیئت اسکی در منطقه تاریک دره واقع در دامنه کوه الوند و ده کیلومتری جنوب همدان آغاز به کار نمود. اگرچه این پیست کوچک می‌باشد ولیکن از نظر فاصله به مرکز شهر کمترین مسافت را در بین پیست‌های اسکی کشور دارد. راه دسترسی آن از دره عباس آباد و گنجنامه به دره تاریک دره به طول ۶۰۰ متر و شیب ۲۵ درصد می‌باشد. از نظر امکانات، سه دستگاه بالابر (تله اسکی) دو کیلومتر از مسیر پیست را قابل دسترسی می‌نماید که یک دستگاه ویژه کودکان و دو دستگاه از آن مخصوص بزرگسالان است. از نظر امکانات رفاهی جهت ورزشکاران این پیست دارای پناهگاه و تأسیسات برق اضطراری و مهمانسرای سه طبقه با خوابگاه و رستوران و همچنین مدرسه اسکی جهت سرویس دهی و آموزش مشتاقان می‌باشد که البته به علت تعداد روزافزون علاقمندان گاهی برای پاسخگویی این امکانات کافی به نظر نمی‌رسد (منبع ۱۰).

ورزشهای آبی

اسکی روی آب و قایقرانی

دریاچه سد اکباتان حدود ۶۰ هکتار وسعت دارد و حداکثر و حداقل عمق آن به ترتیب ۳۲ و ۱۸ متر در فاصله ۱۱ کیلومتری شرق همدان است که از ۵ کیلومتری جاده همدان به ملایر منشعب می‌شود. هدف از ایجاد دریاچه سد اکباتان از آغاز تأمین حدود ۳۵٪ آب مصرفی شهر همدان و آب مصرفی

حدود ۸۰۰ هکتار زمینهای کشاورزی بوده ولیکن بنا بر موقعیت ویژه‌ای که در منطقه دارد، از جمله نزدیکی به شهر، ایجاد فضای سبز و درختکاری حدود ۱۵ هکتار پیرامون دریاچه سد، نقش تفریحی را نیز به آن اضافه نموده و همچنین نیازهای زیست محیطی را تأمین می‌کند. عوامل مذکور ایجاد یک فضای سبز مساعد جهت ورزشهایی آبی مانند اسکی روی آب و قایقرانی را میسر ساخته است. در این فضای ورزشی یک مهمانسرا و تعدادی اتاقک‌های موقت با امکانات اولیه و همچنین یک رستوران و چایخانه سنتی پذیرای بازدیدکنندگان و ورزشکاران می‌باشد (منبع ۵).

نتیجه گیری

استان همدان دارای قابلیت‌های گردشگری و امکانات بهره‌برداری از این موهبت خدادادی و پایان‌ناپذیر است.

این منطقه علاوه بر جاذبه‌های فرهنگی و تاریخی و مذهبی دارای مناظر بکر و چشم‌اندازهای بسیار زیبای جلگه‌ای و کوهستانی و پدیده‌های متنوع دیگر می‌باشد که هر کدام در جایگاه خود جاذبه‌های ممتاز توریسم و اکوتوریسم را فراهم می‌کند. از دید کلی اکوتوریست می‌تواند گونه‌های زیستی را حفظ نماید و مدیران و مسئولین رانسبت به برخی از خطرات جدی طبیعی آگاه سازد. عموماً این قبیل گردشگران راهکارهایی به مسئولین برای حفظ و تداوم حیات جانوری و گیاهی محیط‌ها ارائه داده و در نهایت حضور خود منافع اقتصادی اجتماعی و فرهنگی و علمی فراوانی نیز به بار خواهند آورد. طبق بررسی‌های جدید در زمینه ایجاد اشتغال از طریق گردشگری امروزه فعالیت‌های مربوط به توریسم و اکوتوریسم چه برای گردشگران داخلی و چه خارجی (در برابر هر توریست) پنج تا شش شغل ایجاد می‌نماید صنعت گردشگری با خود منابع و مشکلات فراوانی به همراه دارد و این صنعت از نظر اقتصادی نویدبخش توسعه درآمد، اشتغال و سرمایه‌گذاری است. ولی توسعه خردمندانه این صنعت است که مقاصد گردشگری را به سوی اثرات مثبت آن و احتراز از اثرات منفی هدایت می‌نماید. با توجه به توانایی بالا و متنوعی که استان همدان دارد یکی از مراکز مهم گردشگری ایران به شمار می‌رود، ولیکن از نظر درآمد گردشگری در سطح قابل توجهی قرار ندارد. لذا سرمایه‌گذاری بدون اتکا به دولت و تقویت بخش خصوصی سیاست کلی دولت می‌باشد. به عبارتی دولت سرمایه‌گذاری و نظارت می‌کند و تصدی‌گری را به بخش خصوصی واگذار می‌نماید. از نتایج مهم دیگر اکوتوریسم اینکه می‌تواند راهی روشن به سوی افقی درخشان با کسب منافع مثبت بسیار نمایان سازد که جوامع انسانی را قادر نماید از توانمندیهای محیطی خود بهره برده و منافع موجود را نیز برای آیندگان حفظ نمایند. از ویژگی‌های مهم دیگر گردشگری پایدار دوام منابع طبیعی است. بعلاوه، حفظ و دوام فرهنگ جامعه میزبان را تضمین می‌کند (منبع شماره ۶).

پیشنهادات

۱- یکی از راهبردهای توسعه پایدار گردشگری، استاندارد کردن روش تأسیس مراکز اقامتی و پذیرایی است که در حال حاضر یکی از اصلی‌ترین

مشکلات و نارسایی‌های کیفی در سطح استان به ویژه شهر همدان می‌باشد. ۲- کوتاه بودن مدت اقامت در همدان از ویژگی‌های بارز گردشگری است. به همین جهت طولانی نمودن مدت اقامت نیز یکی از اهداف توسعه گردشگری در این شهر می‌باشد.

۳- عدم مدیریت و کارگزاری صحیح و کافی برای اداره شایسته گردشگران خارجی از جمله موانع توسعه صنعت توریسم است که آموزش دادن و آماده نمودن نیروی انسانی علاقمند برای این منظور از وظایف سازمان‌های مربوطه است.

۴- آگاهی از نوسانات اقلیمی جهت گردشگران برای تنظیم برنامه‌های گردشگری از ضروریات می‌باشد که به عهده راهنمای تور می‌باشد.

۵- ایجاد تورهای یک روزه برای گردشگری در شهر و در تمام فصول با راهنمای مسلط و آگاه جهت آشنایی گردشگران با جاذبه‌های توریستی و اکوتوریستی شهر.

۶- حفظ و حراست از اصالت و هویت معماری ایران که بر پایه‌های ملی و اسلامی بنا شده، بایستی شدیداً مورد توجه مستمر قرار بگیرد.

فهرست منابع

- ۱- اداره هواشناسی استان همدان، نشریه هواشناسی، همدان، ۱۳۸۶.
- ۲- رنجبران، علی، مقاله میراث فرهنگی استان همدان، روزنامه راه مردم، خرداد ۱۳۸۶.
- ۳- رنجبر، محسن، مقاله‌های جاذبه‌های اکوتوریسم تالش، مجله گیاه و زیست بوم، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرری، ۱۳۸۵.
- ۴- روزنامه کیهان، مقاله همدان مرکز تاریخ و تمدن ایران زمین، ۱۳۸۵/۱۱/۱۲.
- ۵- زمانی، فاطمه، نمایش جاذبه‌های گردشگری و توریستی با GIS، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرری، ۱۳۸۵.
- ۶- سرور، رحیم، مدیریت گردشگری، جزوه درسی کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرری، ۱۳۸۶.
- ۷- سقایی، نادر، نگاهی به صنعت توریسم در شهرستان اردبیل، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرری، ۱۳۸۱.
- ۸- شایگان، حمید، جاذبه‌های تاریخی و معماری، همدان، ۱۳۸۵.
- ۹- شکویی، حسین، مقدمه بر جغرافیای جهانگردی، دانشگاه آزاد آبادگان، ۱۳۵۴.
- ۱۰- شهرداری همدان، راهنمای شهر همدان، شهرداری همدان، ۱۳۵۳.
- ۱۱- فاطمی، ابوالحسن، سیمای گردشگری استان همدان، سازمان ایرانگردی و جهانگردی استان همدان، ۱۳۸۰.
- ۱۲- گیتاشناسی، شرکت سیاحتی علیصدر، مؤسسه جغرافیایی گیتاشناسی، ۱۳۷۴.
- ۱۳- موسوی، فاطمه، بررسی اوضاع شهری همدان، پایان‌نامه، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرری، ۱۳۷۰.
- ۱۴- مهندسین مشاور موزداد و همکاران، کتاب طرح جامع همدان، وزارت مسکن و شهرسازی، ۱۳۶۳.
- ۱۵- ناظری، شفیقه، همدان و جاذبه‌های توریستی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرری، نشریه زکریای رازی، ۱۳۷۶.
- ۱۶- ناظری، شفیقه، جاذبه‌های گردشگری استان همدان با تأکید بر شهر همدان، پویش دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرری، ۱۳۸۶.
- ۱۷- ناظری، شفیقه، جغرافیای ناحیه‌ای استان همدان، جزوه درسی کارشناسی دانشگاه تهران، ۱۳۵۹.

۱۸- شهر الکترونیک همدان <http://hamedan.ir>

۱۹- تاریخ شهر همدان <http://fq.wikipedlaq.org>

۲۰- <http://www.fasleno.com/archives/001118.php>

۲۱- معرفی همدان،

<http://www.hamedanfair.com/fa/hamedanhistory.aspx>